

Paweł Szuppe¹

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000 0001 6806 3161

INSTRUMENTALNE TRAKTOWANIE BIBLI W NOWYCH RUCHACH RELIGIJNYCH²

INSTRUMENTAL TREATMENT OF THE BIBLE IN NEW RELIGIOUS MOVEMENTS

ABSTRACT:

The article presents the instrumental approach to the Bible found in the new religious movements, or internally diverse organizations, which emerged in the late 1960s and early 1970s. They offer some kind of answer to fundamental questions of a religious, spiritual, philosophical nature. They make a significant impact on the lives of their followers. In terms of interpreting the Scriptures, they are characterized by an ahistorical, irrational, symbolic approach. They give the biblical texts their own content and draw conclusions contrary to ecclesial hermeneutics.

Artykuł przedstawia instrumentalne podejście do Biblii występujące w nowych ruchach religijnych, czyli wewnętrznie zróżnicowanych organizacjach, które powstały na przełomie lat 60. i 70. XX stulecia. Oferują one pewien rodzaj odpowiedzi na fundamentalne pytania natury religijnej, duchowej, filozoficznej. Wywierają znaczący wpływ na życie swoich wyznawców. W kwestii interpretacji Pisma Świętego charakteryzują się podejściem ahistorycznym, irracjonalnym, symbolicznym. Nadają tekstom biblijnym własną treść oraz wyciągają wnioski sprzeczne z eklezjalną hermeneutyką.

Słowa kluczowe: Biblia, instrumentalne traktowanie, nowe ruchy religijne

Keywords: Bible, instrumental treatment, new religious movements

¹ Paweł Szuppe – doktor nauk teologicznych w zakresie teologii religii, misjolog, religioznawca. Adiunkt w Katedrze Religiologii i Ekumenizmu w Instytucie Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Uniwersyteckim Centrum Badań Wolności Religijnej. Członek Komitetu ds. Dialogu Międzyreligijnego Konferencji Episkopatu Polski. Wolontariusz Dominikańskiego Centrum Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach. Autor ponad 100 publikacji naukowych i popularno-naukowych. Obszary badań: nowe ruchy religijne, edukacja i wychowanie w kulturach świata, parareligijny charakter nazizmu.

² Artykuł stanowi zmodyfikowaną wersję fragmentu książki P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne z perspektywy teologiczno-duszpasterskiej Kościoła katolickiego*, Lublin 2017, s. 204-212.

WSTĘP

Biblia (gr. *biblion*, *biblos* – „papierus”, „pismo”, „dokument”) to zbiór ksiąg świętych Starego i Nowego Testamentu, objawionych przez Boga oraz spisanych w językach hebrajskim, aramejskim, greckim przez konkretnych ludzi pod natchnieniem Ducha Świętego³. Przedstawia opis dziejów człowieka od prehistorii utraconego raju przez protoplastów rodzaju ludzkiego aż do eschatologicznego wypełnienia się czasów i odzyskania szczęścia w społeczności zbawionych. Zawiera teksty historyczne, dydaktyczne (mądrościowe), prorockie, uwzględniające określony kontekst społeczno-kulturowy, literacki. Nazywa się ją też Słowem Bożym, Pismem Świętym, Starym i Nowym Przymierzem. Stanowi nie tylko depozyt chrześcijańskiej wiary, ale również wyraz świadomości religijnej Ludu Bożego⁴.

Nowe ruchy religijne to wewnętrznie zróżnicowany zespół organizacji, z których większość pojawiła się w kulturze zachodniej na przełomie lat 60. i 70. XX w. Oferują one pewien rodzaj odpowiedzi na fundamentalne pytania natury religijnej, duchowej, filozoficznej. Wywierają znaczący wpływ na życie swoich wyznawców⁵. Nowość tych grup polega na dostosowaniu ich działalności do mentalności, potrzeb i pragnień współczesnego człowieka.

Celem niniejszego artykułu jest próba ukazania instrumentalnego traktowania Biblii w nowych ruchach religijnych. We wspólnotach tych nie spotkamy pogłębionej refleksji teologicznej nad Pismem Świętym, uwzględniającej eklezyjalną hermeneutykę.

³ Natchnieniem biblijnym nazywamy nadprzyrodzone działanie Ducha Świętego, które sprawia, że prawdziwe słowo ludzkie jest równocześnie autentycznym Słowem Bożym. To bezpośredni wpływ Boga na umysł, wolę oraz władze wykonawcze piszącego, dzięki czemu powstała w ten sposób Księga posiada dwóch autorów: Boga i człowieka – R. Pietkiewicz, *Gdy otwierasz Biblię*, Wrocław 1995, s. 25, 32; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 204.

⁴ *Biblia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski, Lublin 1976, kol. 376-378; por. P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 204; R. Pietkiewicz, *Gdy otwierasz...*, s. 9n, 12-14; R. Rubinkiewicz, *Biblia*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 3, Warszawa 2001, s. 566-568, 572; *Biblia*, w: *Słownik nauki religii*, wyd. 2, red. J. Szpet, B. Walczak, Poznań 2003, s. 37n; *Biblia*, w: Z. Sobolewski, A. Sochal, S. Budzyński i in., *Ilustrowany leksykon wiedzy religijnej*, Warszawa 2010, s. 57.

⁵ F. Arinze, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, „L'Osservatore Romano” 12 (1991), nr 7, s. 13; E. Barker, *Nowe ruchy religijne*, wyd. 2, Kraków 2012, s. 91; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 76; P. Stawiński, *Czy sekty zniewalają? Kontrowersje wokół nowych ruchów religijnych i kultów*, w: *Rodzinne i pozarodzinne środowiska wychowawcze (szkice historyczno-pedagogiczne)*, red. A. Siedlaczek-Szwed, I. Wagner, Częstochowa 2002, s. 201; Z. Pasek, *Nowe ruchy religijne a sekty. Terminologiczne rozważania religioznawcy*, w: M. Mazur, Z. Pasek, A. Potocki i in., *Nowy ruch religijny czy sekta?*, Warszawa 2004, s. 10; Z. Pasek, *Ugrupowania religijne pogranicza*, w: *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, red. W. Nowak, S. Ropiak, Olsztyn 2005, s. 79; J. Mariański, *Wiara i wierzenia Polaków w niestabilnej nowoczesności. Analiza socjologiczna*, Lublin 2014, s. 172; P. Chrzczonowicz, *Sekty destrukcyjne. Wybrane zagadnienia prawne, kryminologiczne i społeczne*, Toruń 2013, s. 203; P. Starmach, *Kościół pontyfikatu Jana Pawła II wobec zjawiska sekt i nowych ruchów religijnych jako problemu duszpasterskiego*, Kraków 2014, s. 71.

1. BIBLIA JAKO SŁOWO BOŻE

Biblia jest prawdziwym Słowem Bożym, przeznaczonym dla każdego człowieka w cywilizacyjnym kontekście jego życia. Kościół kładzie duży nacisk na odpowiednią interpretację Pisma Świętego. Obejmuje ona złożoność oraz jedność Starego i Nowego Testamentu, pełnię znaczeń tekstu biblijnego, przenikającego wszystkie kultury ludzkie od czasów starożytnych po współczesność. Realizuje się dzięki żywej tradycji wiary, która zapobiega niewłaściwemu podejściu do Biblii i zapewnia dynamizm chrześcijańskiego przekazu⁶.

Każda księga biblijna zawiera symbolikę, przedstawia zwyczaje charakterystyczne dla danej epoki oraz cywilizacji, opartej zwykle na odmiennych niż grecko-rzymskie wzorcach kulturowych. Stąd też pojawiają się trudności we właściwym odczytaniu i odbiorze Pisma Świętego. Dlatego przy wyjaśnianiu Biblii należy stosować określone zasady. Obejmują one: korzystanie z tekstu powszechnie obowiązującego w Kościele (posiadającego stosowne zaplecze teologiczne); kontekst gramatyczny i psychologiczny; miejsca paralelne; rozwój idei biblijnych; środki stylistyczne, gatunki literackie; zróżnicowanie sensu Pisma Świętego⁷; okoliczności powstawania dzieła, sylwetkę psychologiczną autorów, potrzeby adresatów księgi, czas i miejsce jej powstania, zwyczaje wówczas panujące, a także inne czynniki kulturowe; posługiwanie się odpowiednimi komentarzami (przybliżającymi znaczenie danego fragmentu). Te podstawowe kryteria interpretacji Pisma Świętego zakładają, że każda perykopa musi być analizowana w jedności oraz zgodności z całą Biblią, Tradycją Kościoła, prawdami objawionymi⁸.

2. PODEJŚCIA WYPACZAJĄCE BIBLIĘ

Podczas lektury Biblii występuje zagrożenie wypaczenia sensu Pisma Świętego, jego integralności i zasadniczego przesłania. Powodem tego jest postawa subiektywizmu, poszukująca w księgach biblijnych odpowiedzi na pytania egzystencjalne. Trzeba tu zaznaczyć, że osobiste czytanie Pisma Świętego nie oznacza

⁶ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele*, w: *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999, s. 87-90; M. Rosik, *Podstawowe zasady osobistej lektury Biblii*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 14; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 205.

⁷ Teologia katolicka mówi o lekturze Pisma Świętego w sensie: dosłownym (wyrazowym) – treść wyrażona ludzkim językiem pochodzi jednocześnie od samego Boga; duchowym – czytanie fragmentu biblijnego pod natchnieniem Ducha Świętego w kontekście Tajemnicy Paschalnej Jezusa Chrystusa; pełnym – tekst ma Boskie źródło, ale nie jest wyrażony wprost przez człowieka – Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele*, s. 61-66; por. P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 205; R. Pietkiewicz, *Gdy otwierasz...*, s. 82, 84n, 92.

⁸ M. Rosik, *Podstawowe zasady osobistej lektury Biblii*, s. 15-25, 27; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 205n; R. Pietkiewicz, *Gdy otwierasz...*, s. 40n.

jeszcze subiektywnego podejścia. Niebezpieczeństwo to występuje wtedy, kiedy pomija się pierwotną intencję autora natchnionego przy interpretacji tekstu biblijnego. Prywatna refleksja nad Biblią może służyć duchowemu rozwojowi człowieka, ale nie należy z niej wyciągać dogmatycznych wniosków⁹.

Największe ryzyko subiektywizmu przy lekturze Pisma Świętego powstaje wówczas, gdy tekst biblijny zawiera pojęcia abstrakcyjne, różnie rozumiane w zależności od kontekstu kulturowego. Tego rodzaju postawa jest raczej wynikiem niewystarczającej formacji biblijnej niż błędnych założeń doktrynalnych¹⁰.

Poważne zagrożenie dla właściwej interpretacji Pisma Świętego stanowi fundamentalizm – pogląd, zgodnie z którym Biblię należy czytać oraz tłumaczyć dosłownie we wszystkich szczegółach. Lektura fundamentalistyczna wyklucza naukowy wysiłek zrozumienia Biblii, uwzględniający jej dziejowy rozwój. Traktuje tekst biblijny jako dzieło samego Boga z marginalizowaniem aspektu ludzkiego i ignorowaniem uwarunkowań historyczno-kulturowych. Niewłaściwie akcentuje bezbłądność detali w treści Pisma Świętego. Interpretuje też Biblię w oderwaniu od Tradycji Kościoła¹¹.

Postawa fundamentalistyczna podkreśla werbalne natchnienie Biblii. Świętość księgi uzasadnia nieomyślnością jej poszczególnych słów, przekazanych przez Boga autorom ludzkim na zasadzie dyktatu. Prezentuje fragmentaryczne podejście do Pisma Świętego. Pomija kontekst historyczny, cywilizacyjny, społeczny, literacki, a także miejsca paralelne dotyczące tej samej tematyki. Pozbawia tekst oryginalnego zaplecza kulturowo-religijnego i przenosi go we współczesność¹².

W rozmaitych epokach poszczególne treści biblijne są różnie odczytywane oraz przystosowywane do ducha i potrzeb czasów. Istnieje jednak niebezpieczeństwo, że interpretacje te odbiegają od pierwotnego zamysłu autora natchnionego. Proces taki obserwujemy podczas wyjaśniania symboliki biblijnej. Przesadny symbolizm powraca przy interpretacji „znaków czasu”. Wielu komentatorów upatruje w zachodzących obecnie wydarzeniach katastroficznych zbliżającego się końca świata i czasu Paruzji. Wyciąganie dalekosiężnych wniosków na podstawie tego rodzaju zjawisk – połączone z powierzchownie rozumianą symboliką biblijną – jest szkodliwe dla psychofizycznego rozwoju człowieka¹³.

⁹ M. Rosik, *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, w: *Manipulacja Biblią*, s. 32n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 206.

¹⁰ M. Rosik, *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, s. 33; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 206.

¹¹ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele*, s. 54-57; por. M. Rosik, *Podstawowe zasady...*, s. 26; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 206; R. Pietkiewicz, *Gdy otwierasz...*, s. 43-46; M. Rosik, *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, s. 34-36.

¹² M. Rosik, *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, s. 35n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 207.

¹³ M. Rosik, *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, s. 38; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 207.

3. INTERPRETACJA PISMA ŚWIĘTEGO

Od początku istnienia chrześcijaństwa powstają na jego gruncie wspólnoty religijne¹⁴ oraz prądy myślowe¹⁵ wysuwające w oparciu o Biblię różne – nieraz nieuprawnione – tezy na temat wiary, życia, moralności¹⁶. Takie podejście kwestionuje autentyczne przesłanie Biblii. Ma ona wprowadzać człowieka w egzystencjalną wspólnotę z Bogiem. Pismo Święte uczy pokory, a wszelki sposób instrumentalnego traktowania go powoduje, że tekst natchniony – wbrew pierwotnemu przeznaczeniu – staje się narzędziem manipulacji¹⁷.

Trzeba pamiętać, że nie każda – nawet daleko posunięta czy błędna – interpretacja Pisma Świętego musi posiadać wymiar manipulacyjny. Nadużycie bywa nieświadome, kiedy człowiek – przeświadczony o prawdziwości i słuszności swoich przekonań – tendencyjnie wybiera treści biblijne na ich poparcie. Z manipulacją natomiast mamy do czynienia wtedy, gdy świadomie lekceważy się bądź zniekształca podstawowe zasady hermeneutyki biblijnej¹⁸.

Przy badaniu treści Pisma Świętego punktem wyjścia jest sens dosłowny (wyrazowy) – zamierzony przez autora i wyrażony na piśmie. Do jego ustalenia potrzeba konkretnej wiedzy literackiej, lingwistycznej, historycznej. Służy temu egzegeza biblijna. Należy wpieryw poznać brzmienie tekstu oryginalnego, język, formę literacką, a następnie umieścić go na tle historii w odpowiednim środowisku kulturowym¹⁹.

Pełna i ostateczna prawda Biblii wynika z całości. Pojedyncze zdanie może ją dobrze reprezentować, ale zdarza się, że zawiera jedynie prawdę częściową. Wtedy też powstaje pokusa manipulacji, oparta na świadomym wybieraniu stosownych tekstów Pisma Świętego i pomijaniu innych. Wyrwany z kontekstu fragment biblijny traci pierwotny sens, stając się narzędziem dla potwierdzenia pewnych poglądów lub realizacji określonych celów²⁰.

¹⁴ Wystarczy wymienić tu: ebionitów, doketów, arian, angelitów, nestorian, adopcjan, katarów, albigensów, waldensów, beginki i begardów, adwentystów, Badaczy Pisma Świętego.

¹⁵ Najpopularniejsze to: gnostycyzm, marcjonizm, manicheizm, monofizytyzm, monoteletyzm, jansenizm i kwietyzm, pietyzm. Przy tej okazji warto dodać, że część z tych poglądów stanowi zaplecze doktrynalne ruchu New Age.

¹⁶ Więcej na ten temat można przeczytać w publikacjach: H. Masson, *Słownik herezji w Kościele katolickim*, Katowice 1993; E. Riparelli, *Herezje chrześcijańskie. Dawne i współczesne*, Warszawa 2008.

¹⁷ W.M. Stabryła, *Wstęp*, w: *Manipulacja Biblią*, s. 9; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 207n.

¹⁸ M. Wojciechowski, *Interpretacja czy manipulacja?*, w: *Manipulacja Biblią*, s. 41; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 208.

¹⁹ M. Wojciechowski, *Interpretacja czy manipulacja?*, s. 41n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 208.

²⁰ M. Wojciechowski, *Interpretacja czy manipulacja?*, s. 45-47; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 208; W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją: unarzędziwienie Biblii u świadków Jehowy*, w: *Manipulacja Biblią*, s. 200.

4. BIBLIA W NOWYCH RUCHACH RELIGIJNYCH

Wiele nowych ruchów religijnych przyjmuje – obok Biblii – także inne teksty jako „objawione”. Tego rodzaju wspólnoty wyłączają z Pisma Świętego niektóre księgi²¹ bądź też radykalnie zmieniają ich treść²².

Nowe ruchy religijne uznają Biblię za Słowo Boże. Specyficznie natomiast podchodzą do kwestii natchnienia, które pojmują jako swoisty dyktat. Podważają ludzki aspekt Pisma Świętego, co prowadzi do literalnego i dosłownego tłumaczenia Biblii z pominięciem występujących w niej gatunków literackich²³.

Podstawę doktrynalną omawianych wspólnot stanowi nauka przywódców oraz ich najbliższych współpracowników, a treści biblijne mają ją tylko potwierdzać²⁴. Dlatego w prezentowanych grupach nie spotkamy pogłębionej refleksji nad Biblią, komentarzy do Pisma Świętego, książek poruszających tematykę biblijną²⁵.

Nowe ruchy religijne traktują Pismo Święte instrumentalnie. Podkreślają nieustanny rozwój w interpretacji Biblii do tego stopnia, że kolejni komentatorzy mogą modyfikować lub zmieniać tłumaczenia swoich poprzedników²⁶. Odkrywają w Piśmie Świętym prawdę, którą jednak wykorzystują dla uzasadnienia własnych przekonań²⁷.

Brak badań naukowych z zakresu biblistyki w alternatywnych wspólnotach kultowych powoduje, że osoby dokonujące przekładu Pisma Świętego nie przeprowadzają wieloaspektowej analizy treści na płaszczyźnie historycznej, kulturowej, składniowej. Tłumacz musi znać nie tylko oryginalne języki biblijne, ale także kontekst cywilizacyjny, społeczny, literacki analizowanych tekstów.

²¹ Dotyczy to tzw. ksiąg deuterokanonicznych (Tb, Jdt, 1-2 Mch, Mdr, Syr, Ba), co do których Kościół miał w pewnym okresie (III-IV w.) wątpliwości odnośnie ich natchnienia; T. Jelonek, *Wprowadzenie do lektury Biblii*, Kraków 2007, s. 23.

²² *Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwanie duszpasterskie*, „L'Osservatore Romano” 7 (1986), nr 5, s. 3; Z. Pawłowicz, *Sekty w Polsce*, Gdańsk 2000, s. 26; tenże, *Leksykon Kościołów, ruchów religijnych i sekt w Polsce*, Częstochowa 2008, s. 142, 162; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 208n; F. Arinze, *Sekty i nowe ruchy religijne...*, s. 12; A. Zwoliński, *Sekty... Dłaczego?*, Warszawa 2001, s. 34n; P. Starmach, *Kościół pontyfikatu Jana Pawła II...*, s. 35, 148, 196.

²³ Z. Pawłowicz, *Sekty w Polsce*, s. 35, 56n; por. tenże, *Leksykon Kościołów...*, s. 148, 151; W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 204n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 209; J. Vernet, *Sekty*, Warszawa 1998, s. 58n.

²⁴ W. Nowak, *Sekty w Polsce a młodzież. Przewodnik*, Olsztyn 1994, s. 98; J. Urban, *Parafia wobec problemu sekt*, „Studia Koszalińsko-Kołoobrzeskie” 10 (2005), s. 234; P. Zivi, J. Poujol, *Nadużycia duchowe. Ich identyfikacja i towarzyszenie osobom wykorzystanym*, Kraków 2010, s. 34n, 37; P. Starmach, *Kościół pontyfikatu Jana Pawła II...*, s. 223; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 209.

²⁵ Z. Pawłowicz, *Sekty w Polsce*, s. 36; por. tenże, *Leksykon Kościołów...*, s. 149; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 209; W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 205.

²⁶ W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 203; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 209n.

²⁷ Z. Pawłowicz, *Leksykon Kościołów...*, s. 152; W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 216; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 210; zob. D. Sawicki, *Sekty jako problem duszpasterski*, „Elpis” 7 (2005), z. 11-12, s. 70.

Zignorowanie tych zasad prowadzi do wyciągania błędnych wniosków z poszczególnych fragmentów biblijnych i całego Pisma Świętego²⁸.

Interpretowanie Biblii wymaga od komentatora gruntownego przygotowania. Ma on bardzo trudne zadanie – pomóc czytelnikowi zapoznać się z rzeczywistością tekstu oraz wprowadzić tekst w środowisko odbiorcy. Spoczywa na nim wielka odpowiedzialność, by adresat – biorący do ręki przekład Pisma Świętego – nie znalazł się w świecie wykreowanym jedynie dla niego przez tłumacza²⁹.

Oprócz nowych ruchów religijnych – które dosłownie odczytują Biblię – istnieją także grupy kultowe odkrywające w Piśmie Świętym przesłanie ezoteryczne³⁰. Według tych wspólnot Biblia posiada dwie płaszczyzny odniesień: zewnętrzną (egzoteryczną) – zawiera wiedzę dostępną wszystkim ludziom; wewnętrzną (ezoteryczną) – obejmuje naukę dla wybranych. Pomiedzy nimi może nie występować żaden logiczny związek. Takie podejście zakłada dwuznaczność treści Pisma Świętego³¹.

Nowe ruchy religijne – dostrzegające w Piśmie Świętym warstwę ezoteryczną – traktują teksty biblijne w sposób ahistoryczny, bez postrzegania ich na tle zachodzących przemian epokowych, społecznych, kulturowych. Pomijają uwarunkowania środowiskowe powstawania ksiąg świętych. Odrzucają też naukową refleksję nad Biblią. Pozbawiają tekst natchniony naturalnego kontekstu teologicznego, odwołującego się do działania Ducha Świętego w Kościele³². Głoszą, że posiadają stosowny klucz, który umożliwi odczytanie ukrytego (duchowego) sensu Biblii³³.

Przedstawiane grupy kultowe wyjaśniają treści Pisma Świętego za pomocą właściwego dla siebie rodzaju poznania, opartego na gnozeologicznym immanentyzmie i indywidualizmie. Wspólnoty te twierdzą, że źródłem prawdy jest wewnątrz człowieka. Wiąże się to z postawą sceptycyzmu epistemologicznego, zakładającego nieufność wobec postrzegania zmysłowego oraz przyjmowania jakichkolwiek autorytetów zewnętrznych. W tym kontekście prawda nie oznacza zgodności intelektu z rzeczywistością, ale opiera się na osobistym doświadczeniu. Podejście takie prowadzi do intuicyjnego i wewnętrznego odczytywania przesłania Biblii³⁴.

²⁸ W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 215n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 210.

²⁹ W.M. Stabryła, *Między interpretacją a manipulacją...*, s. 216; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 210.

³⁰ Pod pojęciem „przesłania ezoterycznego” będziemy rozumieli zarówno ukrytą wiedzę, dostępną tylko dla wybranych i wtajemniczonych, jak też głębsze (wewnętrzne) treści zawarte w Biblii – A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii w sektach ezoterycznych*, „Ateneum Kapłańskie” 157 (2011), z. 3, s. 425; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 210.

³¹ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 429-431; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 210n.

³² A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 430; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 211.

³³ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 432; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 211.

³⁴ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 430n; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 211.

Prezentowane wspólnoty religijne kwestionują również przydatność języka dyskursywnego w interpretowaniu Pisma Świętego. Uważają, że poznanie zmysłowe stanowi jedynie znak, który ukrywa głębsze treści. Należy je wydobyć, aby uzyskać właściwy ogląd rzeczywistości. Teksty biblijne mają więc dwie warstwy znaczeniowe: zewnętrzną – opisywaną przy pomocy języka potocznego oraz wnioskowania logicznego; wewnętrzną (ezoteryczną) – wyrażaną za pośrednictwem aktywnej wyobraźni i myślenia symbolicznego. Odkrywanie ezoterycznego przesłania Biblii wymaga odrzucenia argumentów racjonalnych na rzecz przyjęcia oczywistości symbolu³⁵.

Pismo Święte jest księgą Kościoła. Sposób jego interpretacji przez analizowane ruchy religijne sprzyja podjęciu pewnej refleksji teologicznej. Wspólnoty te uznają dwupłaszczyznowość Biblii. Zakłada to przypisywanie Jezusowi głoszenia rozbieżnych treści – przeznaczonych dla szerokiego kręgu odbiorców oraz grona osób wybranych (wtajemniczonych)³⁶. Nie istnieją historyczne podstawy, by wyciągać takie konkluzje. Ewangelie podkreślają pedagogiczny wymiar nauczania Jezusa, który dostosowywał poziom wiedzy do otwartości umysłów i serc słuchaczy³⁷. Prawdy najtrudniejsze objawił tym ludziom, na których mógł liczyć w przekazywaniu zbawczego orędzia³⁸.

Z założenia o dualistycznym charakterze Biblii wynika wniosek, że Kościół przez ponad dwa tysiące lat błędnie tłumaczy swoją księgę. Konsekwencją takiego podejścia jest zakwestionowanie działalności Ducha Świętego w Kościele, sukcesji apostoelskiej, kompetencji teologii jako nauki. Dzieje się tak, ponieważ omawiane grupy kultowe wyjaśniają teksty biblijne w oderwaniu od pierwotnych uwarunkowań historycznych, kulturowych, religijnych. Prowadzi to do ich dowolnej interpretacji. Procesowi temu sprzyja też nastawienie antyracjonalistyczne i symboliczne³⁹.

Nowe ruchy religijne traktują Pismo Święte w sposób ahistoryczny, irracjonalny, symboliczny. Grupy te nadają tekstom biblijnym własne znaczenie i wyprawdzają wnioski sprzeczne z eklezyjną hermeneutyką⁴⁰.

³⁵ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 431; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 211n.

³⁶ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 433; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 212.

³⁷ A. Jankowski, *Królestwo Boże w przypowieściach*, wyd. 4, Kraków 2003, s. 19-21; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 212.

³⁸ F. Dreyfus, *Czy Jezus wiedział, że jest Bogiem?*, Poznań 1995, s. 55-57, 84-86, 93; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 212.

³⁹ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 434; P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 212.

⁴⁰ A. Wańka, *Użytek czyniony z Biblii...*, s. 435n; por. P. Szuppe, *Nowe ruchy religijne...*, s. 212; A. Mrówka, *Założenia religijno-moralne sekt i nowych ruchów religijnych opartych na gnozie i neognozie w refleksji teologów katolickich ostatnich dwudziestu pięciu lat*, Kraków 2004, s. 220; tenże, *Sekty wyzwaniem dla Kościołów chrześcijańskich*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 24,1 (2005), s. 41.

ZAKOŃCZENIE

Nowe ruchy religijne często podchodzą do Biblii w dowolny sposób, używając jej dla własnych celów. Dlatego stanowią wyzwanie dla wspólnot chrześcijańskich w kwestii interpretowania Pisma Świętego. Chodzi o zrozumiałą i pogłębioną refleksję nad Biblią, jasną wykładnię zgodnie z zasadami eklezjalnej hermeneutyki. Kościoły chrześcijańskie mają czynić Pismo Święte źródłem swojego życia, dawać świadectwo zawartej tam prawdzie, przekazywać ją wiernym.

BIBLIOGRAFIA

- Arinze F., *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, „L'Osservatore Romano” 12 (1991), nr 7, s. 12-16.
- Barker E., *Nowe ruchy religijne*, wyd. 2, Kraków 2012.
- Biblia*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyc, Z. Sułowski, Lublin 1976, kol. 376-415.
- Biblia*, w: *Ilustrowany leksykon wiedzy religijnej*, red. Z. Sobolewski, A. Sochal, S. Budzyński i in., Warszawa 2010, s. 57.
- Biblia*, w: *Słownik nauki religii*, wyd. 2, red. J. Szpet, B. Walczak, Poznań 2003, s. 37-39.
- Chrzczonowicz P., *Sekty destrukcyjne. Wybrane zagadnienia prawne, kryminologiczne i społeczne*, Toruń 2013.
- Dreyfus F., *Czy Jezus wiedział, że jest Bogiem?*, Poznań 1995.
- Jankowski A., *Królestwo Boże w przypowieściach*, wyd. 4, Kraków 2003.
- Jelonek T., *Wprowadzenie do lektury Biblii*, Kraków 2007.
- Mariański J., *Wiara i wierzenia Polaków w niestabilnej nowoczesności. Analiza socjologiczna*, Lublin 2014.
- Masson H., *Słownik herezji w Kościele katolickim*, Katowice 1993.
- Mrówka A., *Sekty wyzwaniem dla Kościołów chrześcijańskich*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 24,1 (2005), s. 41-53.
- Mrówka A., *Założenia religijno-moralne sekt i nowych ruchów religijnych opartych na gnozie i neognozie w refleksji teologów katolickich ostatnich dwudziestu pięciu lat*, Kraków 2004.
- Nowak W., *Sekty w Polsce a młodzież. Przewodnik*, Olsztyn 1994.
- Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele*, w: *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999, s. 24-100.
- Pasek Z., *Nowe ruchy religijne a sekty. Terminologiczne rozważania religioznawcy*, w: Mazur M., Pasek Z., Potocki A. i in., *Nowy ruch religijny czy sekta?*, Warszawa 2004, s. 9-19.

- Pasek Z., *Ugrupowania religijnego pogranicza*, w: *Sekty jako wyzwanie społeczne i religijne*, red. W. Nowak, S. Ropiak, Olsztyn 2005, s. 79-88.
- Pawłowicz Z., *Leksykon Kościołów, ruchów religijnych i sekt w Polsce*, Częstochowa 2008.
- Pawłowicz Z., *Sekty w Polsce*, Gdańsk 2000.
- Pietkiewicz R., *Gdy otwierasz Biblię*, Wrocław 1995.
- Riparelli E., *Herezje chrześcijańskie. Dawne i współczesne*, Warszawa 2008.
- Rosik M., *Podstawowe zasady osobistej lektury Biblii*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 13-27.
- Rosik M., *Zagrożenia przy lekturze Biblii*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 29-39.
- Rubinkiewicz R., *Biblia*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 3, Warszawa 2001, s. 566-572.
- Sawicki D., *Sekty jako problem duszpasterski*, „Elpis” 7 (2005), z. 11-12, s. 67-90.
- Sekty albo nowe ruchy religijne. Wyzwanie duszpasterskie*, „L'Osservatore Romano” 7 (1986), nr 5, s. 3-6.
- Stabryła W.M., *Między interpretacją a manipulacją: unarzędziowienie Biblii u świadków Jehowy*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 199-216.
- Stabryła W.M., *Wstęp*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 9-10.
- Starmach P., *Kościół pontyfikatu Jana Pawła II wobec zjawiska sekt i nowych ruchów religijnych jako problemu duszpasterskiego*, Kraków 2014.
- Stawiński P., *Czy sekty zniewalają? Kontrowersje wokół nowych ruchów religijnych i kultów*, w: *Rodzinne i pozarodzinne środowiska wychowawcze (szkice historyczno-pedagogiczne)*, red. A. Siedlaczek-Szwed, I. Wagner, Częstochowa 2002, s. 195-220.
- Szuppe P., *Nowe ruchy religijne z perspektywy teologiczno-duszpasterskiej Kościoła katolickiego*, Lublin 2017.
- Urban J., *Parafia wobec problemu sekt*, „Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie” 2005, nr 10, s. 229-236.
- Vernette J., *Sekty*, Warszawa 1998.
- Wańka A., *Użytek czyniony z Biblii w sektach ezoterycznych*, „Ateneum Kapłańskie” 157 (2011), z. 3, s. 423-439.
- Wojciechowski M., *Interpretacja czy manipulacja?*, w: *Manipulacja Biblią*, red. W.M. Stabryła, Tychy 2011, s. 41-50.
- Zivi P., Poujol J., *Nadużycia duchowe. Ich identyfikacja i towarzyszenie osobom wykorzystanym*, Kraków 2010.
- Zwoliński A., *Sekty... Dlaczego?*, Warszawa 2001.